

KILPISJÄRVEN LUONTO- JA MAISEMASELVITYS

PERUSSELVITYKSET

ENONTEKIÖN KUNTA

YMPÄRISTÖTAITO OY

Päivi Latvalehto

Teuvo Pääkkölä

*MAISEMA-ARKKITEHTITOIMISTO
T. KURTTILA KY*

SISÄLTÖ

I.	MAISEMASELVITYS.....	2
1.	MAISEMAMAAKUNNALLINEN SIJAINTI	2
2.	MAASTONMUODOT JA KALLIOPERÄ.....	2
3.	ILMASTO.....	3
4.	MAISEMARAKENNE.....	5
5.	MAISEMANSUOJELUALUEET JA KOHTEET.....	5
6.	MAISEMAN ONGELMA-ALUEET.....	6
II.	LUONTOSELVITYS	8
7.	KASVILLISUUS.....	8
8.	ELÄIMISTÖ	10
8.1.	PORONHOITO.....	10
9.	ARVOKKAAT ELINYMPÄRISTÖT.....	10
10.	ALUEEN SOVELTUMINEN RAKENTAMISEEN	13
III.	MAANKÄYTTÖSUOSITUS.....	14
IV.	RAKENNETTU YMPÄRISTÖ	15
11.	HISTORIA	15
12.	NYKYTILANNE.....	15
13.	RAKENNUKSET.....	16
14.	TIESTÖ	16
15.	RAKENNETUN YMPÄRISTÖN ANALYYSI	17

ALKUSANAT

I. MAISEMASELVITYS

1. MAISEMAMAAKUNNALLINEN SIJAINTI

Maisemamaakunnallisen jaon mukaan Kilpisjärvi kuuluu Käsivarren ylätunturien seutuun. Alueen kallioperä on ainutlaatuinen koko Suomessa. Seutu kuuluu Kaledonien reunavyöhykkeeseen, joka tunnetaan myös nimellä Kölin vuoristo. Tämän vuoriston luonteenomaiset piirteet ovat pyöreäpohjaiset ja jyrkkärinteiset U-laaksot, tunturien rinnet ovat vierivää louhikkoa ja niillä jyrkkiä pahtoja.

Tunturit ovat useimmiten loivakaartoisia. Korkeimmat huiput nousevat yli 1000 m mpy. Kilpisjärven Saana on 1029 m korkea. Alueella on kirkasvetisiä tunturilampia ja suuria laaksojärviä. Koskiset purot ja joet virtaavat tuntureiden ja vaarojen lomassa.

Alue kuuluu alpiiniseen kasvillisuusvyöhykkeeseen. Kasvillisuus on ankarien olosuhteiden vuoksi karua ja tundramaista. Laaksoissa on tunturikoivikoita, jotka muuttuvat ylävämmillä alueilla puuttomiksi paljakoiksi. Kallioperän kalkkipitoisuudesta johtuen alueella esiintyy myös vaateliaita tunturikasveja.

KUVA 1. Näkymä Alakilpisjärvelle Salmivaaran kivikorannalta. Taustalla Ailakkavaara.

2. MAASTONMUODOT JA KALLIOPERÄ

Suomen maantieteellisen aluejaon mukaan Kilpisjärvi on osa Enontekiön ylätunturiseutua, jonka maisemat ovat jyliä ylhiömaita. Saanan laki on yli puoli kilometriä Kilpisjärven pintaa (473 m) korkeammalla. Tunturit muodostavat kaakkoon suuntautuvia kielekkeitä. Niiden laakeat laet viettävät luoteeseen, mutta kaakkoisrinteet syöksyvät pystysuorina kallioseinäminä, pahtoina.

Kölin vuoristoon liittyvä Enontekiön käsivarsi on geologisesti nuorta ja maisemallisesti ainutlaatuista Suomessa. Kölin syntyessä luoteesta työnty liuskelaatta alueelle kerros-

tuneiden ja kivettyneiden kalkki- ja savikivien päälle. Ylityöntölaatan paikoin tyhjän päällä roikkuvat pahdat sortuvat aika ajoin painovoiman vaikutuksesta ja pakkasrapautumisen seurauksena muodostaen rakkakivikoita ja vyörykivikeiloja kohoumien tyville. Näissä metsättömissä äärevän ilmaston oloissa pakkasrapautuminen on hyvin yleistä.

KUVA 2. Tsahkaljoki virtaa vuolaana kesäkuussa 2001.

Kilpisjärven allas on tyypillinen pyöreäpohjainen ja jyrkkärinteinen ruuhilaakso. Vuonomaiset ruuhilaaksot ovat syntyneet jäätikön kuluttamina luoteesta kaakkoon kulkeviin murreksiin.

Maisemakuvaa hallitsevat Saana, Iso-Malla, Ailakkavaara, Salmivaara ja vesistöinä Kilpisjärvi, Alakilpisjärvi ja Tsahkaljärvi.

Suunnittelualueen maasto on pienipiirteinen. Järveen viettävissä rinteissä on runsaasti kumpareita, suppia, notkoja ja purouomia. Korkokuvaan kuuluvat myös siirtolohkareet ja yleensäkin louhikkoinen maasto. Kivennäismaakerros on koko alueella ohut. Rinteet suuntautuvat Kilpisjärven lähinnä koillis-lounassuunnassa sekä Alakilpisjärven pohjoislahteen idästä ja lännestä.

3. ILMASTO

Vuoden keskilämpötila on -2.6° C ja kasvukausi alueella kestää n. 100 vuorokautta.

Alueen pienilmasto ei ole selvitetty tämän työn yhteydessä. Pienilmastolla on kuitenkin ratkaiseva asema määritettäessä rakennuspaikkoja. Kerääntyvät lumet, tuuli ja sulamisvedet tulee huomioida asemakaavoituksessa eritoten rakennusten suuntauksen, korkeuksien, tielinjauksien ja tonttikoon määrittämisessä.

KUVA 3 ja 4. Alueella on pienipiirteistä maastoa; kivikkoa, kumpareita ja painanteita, jotka tulee huomioida rakennuspaikkojen sijoittelussa

4. MAISEMARAKENNE

Maisemarakenneselvityksen kautta etsitään yleensä suunnittelualueelta rakentamiseen soveltuvia paikkoja. Selvityksen yksi lähtökohta on rakennusperinne. Vielä 1950-luvulla agraarikulttuurin aikana maaseudulla rakennuksen paikka haettiin maastokohdasta, missä pienilmasto ja maaperä olivat suotuisat ja tukivat kutakin asumisen muotoa.

Kilpisjärvellä, missä pysyvä asutus ei kuulu rakennusperintöön, tällaista maisemarakenteen lähtökohtaa ei ole. Nykyinen pysyvä asutus on kehittynyt matkailuelinkeinon varaan Kilpisjärven rantarinteille.

Maisemarakenteen perusrungon muodostavat järvet, vaarat, rinteet, kumpareet ja supat. Maisemarakenteen kannalta rakentamiseen hyvin soveltuvia alueita ei ole lainkaan. Rakennekartalla on osoitettu maiseman äärialueet: purolaaksot, alavat rannat, painanteet ja supat sekä lakialueet, jyrkät rinteet ja yksittäiset kumpareet. Rakennekartta ei anna kuitenkaan kattavaa kuvaa alueen pienipiirteisyydestä ja rakentamista rajoittavia tekijöitä saattaa löytyä laajemminkin.

Maisemarakennekarttaan on merkitty yksi alue, joka sopeutuu hyvin maisemakuvaan. Tälläkin alueella saattaa kuitenkin olla pienilmastosta johtuvia tekijöitä, jotka haittaavat alueella asumista.

KUVA 5. Maisemakuvaan hyvin sopeutuva polku johtaa Tsahkaljärvelle.

5. MAISEMANSUOJELUALUEET JA KOHTEET

Suunnittelualueella ei ole luetteloituja valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaita maisemakokonaisuuksia tai maisemanähtävyyksiä eikä myöskään valtakunnallisesti arvokkaita perinnemaisemia.

6. MAISEMAN ONGELMA-ALUEET

Rakentamisen kannalta suunnittelualue on kokonaisuutena ongelmallinen. Rakentamisen jäljet näkyvät maisemakuvassa pitkään ja niiden korjaaminen jälkikäteen on hankalaa ja kallista.

Alueen kaavoituksella onkin ratkaiseva rooli rakentamisen laajuuden ja rakentamistas-teen määrittämisessä. Usein nykyisen rakenteen tiivistäminen ja uusien alueiden rakentamatta jättäminen antaa paremman ja kestävämmän lopputuloksen.

KUVA 6 JA 7. Valtatien 21 tierakentamisen jälkeä ja asuntovaunualue lomakylässä.

KUVA 8 JA 9. Syöpynyt oja ja kunnallistekniikan rakentamista Salmivaaran puolella.

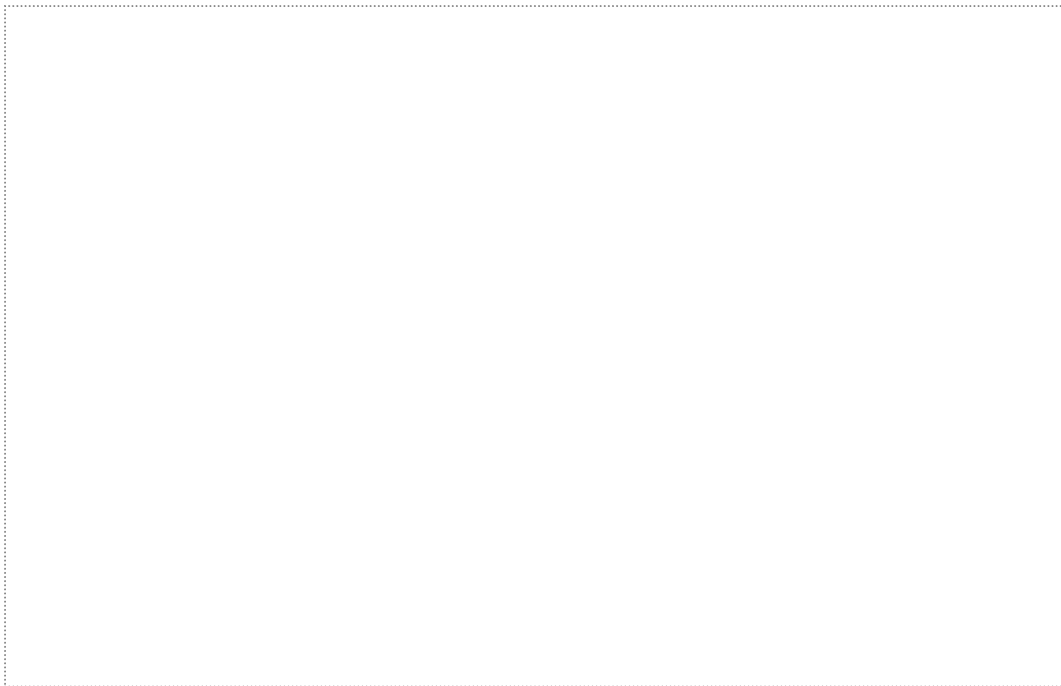
II. LUONTOSELVITYS

7. KASVILLISUUS

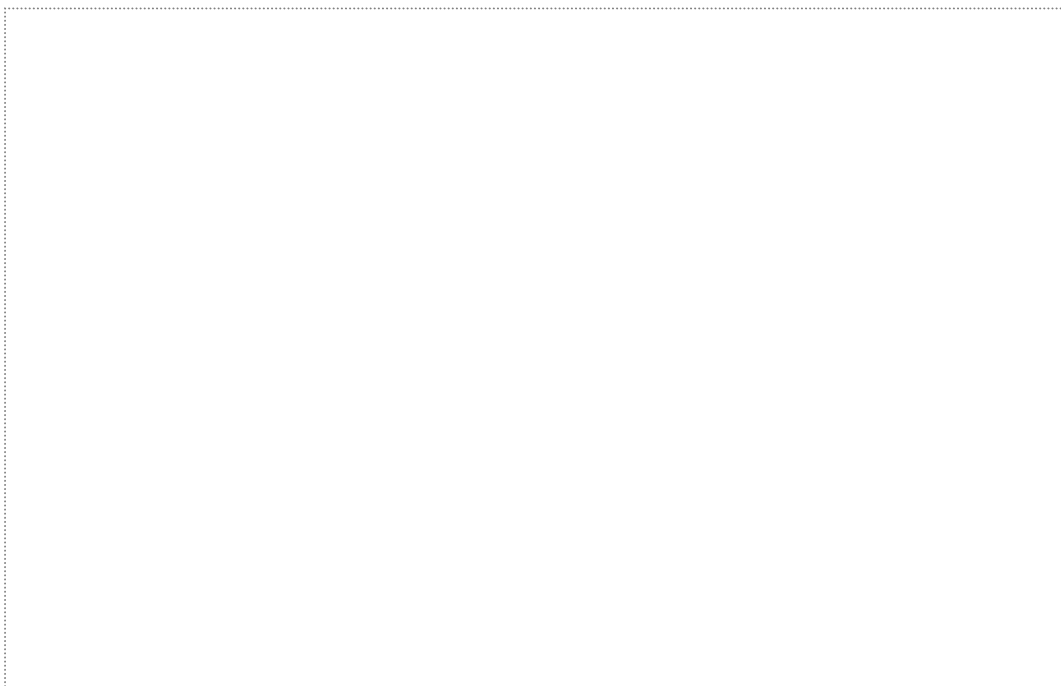
Alueen korkokuva on hyvin pienipiirteinen. Järveen viettävissä rinteissä on runsaasti pieniä kumpareita, suppia ja notkoja sekä puroomia. Korkokuvaan kuuluvat myös siirtolohkareet ja yleensäkin louhikkoinen maasto (kuva 8). Kivennäismaakerros on koko alueella ohut.

Alueella vallitsevana ovat subalpiiniset tunturikoivikoiden *Betula pubescens* ssp. *tor-tuosa* (kork. 4-7 m) peittämät kuivahkot kankaat (sEMT, sET) (kuva 1). Tunturikoivu kasvaa yleensä monirunkoisena, mutta notkoissa ja rehevämmillä paikoilla yksirunkoi-sena ja jopa 8-10 metrin pituisena. Aluskasvillisuuden tyyppilajeja ovat variksenmarja (*Empetrum nigrum*), mustikka (*Vaccinum myrtillus*) kurjenkanerva (*Phyllodoce caerulea*) vanamo (*Linnea borealis*) Metsälauha (*Deschampsia flexuosa*), metsätähti (*Trientalis europea*), kataja (*Juniperus communis*), ruohokanukka (*Cornus suecica*), lapin-kuusio (*Pedicularis lapponica*), seinäsammal (*Pleurozium schreberi*) poronjäkälät (*Cladonia* sp.) torvijäkälä (*Cladonia* sp.), tinajäkälä (*Stereocaulon*). Rinteiden alaosissa lähel-lä järveä kankaat ovat tuoreempia kuivahkoja kankaita (coEMT), nämä ovat kuitenkin pienialaisia ja luokiteltu kuivahkoiksi kankaiksi. Tsahkaljoki (kuva 2) on nopeasti virtaa-va kivikkoinen matala puro, joka haarautuu kahteen laskuhaaraan alueen itälaidalla. Jokiuomat voivat tulva-aikoina levitä varsin suuriksi. Purojen ja sulamisvesiuomien alu-eilla on paikoitellen rehevää lehtomaista kasvillisuutta (kullero (*Trollius europaeus*), metsäkurjenpolvi (*Geranium sylvaticum*), väinönputki (*Angelica archangelica sub-sp.archangelica*), lääte (*Saussurea alpina*), nuokkotalvikki (*Orthilia secunda*), korpi-imarre (*Phegopteris connectilis*), lapinorvokki (*Viola biflora*), siniyökönlehti (*Pinguicula vulgaris*), ruusujuuri (*Rhodiola rosea*). Näiden lehtomaisten alueiden lehtotyypit ovat Puval ja KRL-lehtoja. Pienten kumpareiden laet koko alueella ja muutama laajempi alue on karukkokangasta (sEliT), joilta jäkälä on tosin kaluttu melkein kokonaan.

Suot ovat pienialaisia ja hyvin kuivia, pääasiassa puuttomia isovaripurämeitä, tyyppila-jeina vaivaiskoivu (*Betula nana*), suopursu (*Ledum palustre*), hilla (*Rubus chamaemo-rus*) ja rahkasammalet (*Sphagnum* sp). Järven rantaviiva on hyvin kuiva. Koko alueella ranta putoaa kivikkoisena suoraan järveen kuivahkosta kankaasta tai rämeestä. Kes-kellä Salmivaaran ranta-asemakaava-alueella on pieni muutaman aarin kokoinen saroja (*Carex* sp.) kasvava märkä kosteikko/suolaikku, joka kuivuu ajoittain.

KUVA 10. Tunturikoivikon peittämää kuivahkoa kangasta.

KUVA 11. Tšahkaljoki on kivikkoinen, nopeasti virtaava puro.

8. ELÄIMISTÖ

Kilpisjärven kalastossa on rautua, siikaa, taimenta, madetta ja harjusta. Järvellä harjotetaan jonkin verran kotitarvekalastusta. Kalaston tuotto on hyvin pieni veden kylmyyden ja matalien alueiden vähyyden vuoksi. Tšahkaljoessa esiintyy pieniä taimenia.

Alueen linnusto koostuu tyypillisistä Tunturi-Lapin lajeista, kuten sinirinta, pajulintu, järripeippo, korppi, hömötiainen, lapintiainen, lapinsirkku, urpiainen, pajusirkku, riekko, piekana, kuikka, tavi, räkättirastas, punakylkirastas ja liro. Nisäkkäistä runsaimpia ovat myyrät (puna- harmaakuve- ja lapinmyyrä), sopuli (ajoittain runsaasti), jänis, poro ja kettu sekä muut pienpedot harvalukuisina.

8.1. Poronhoito

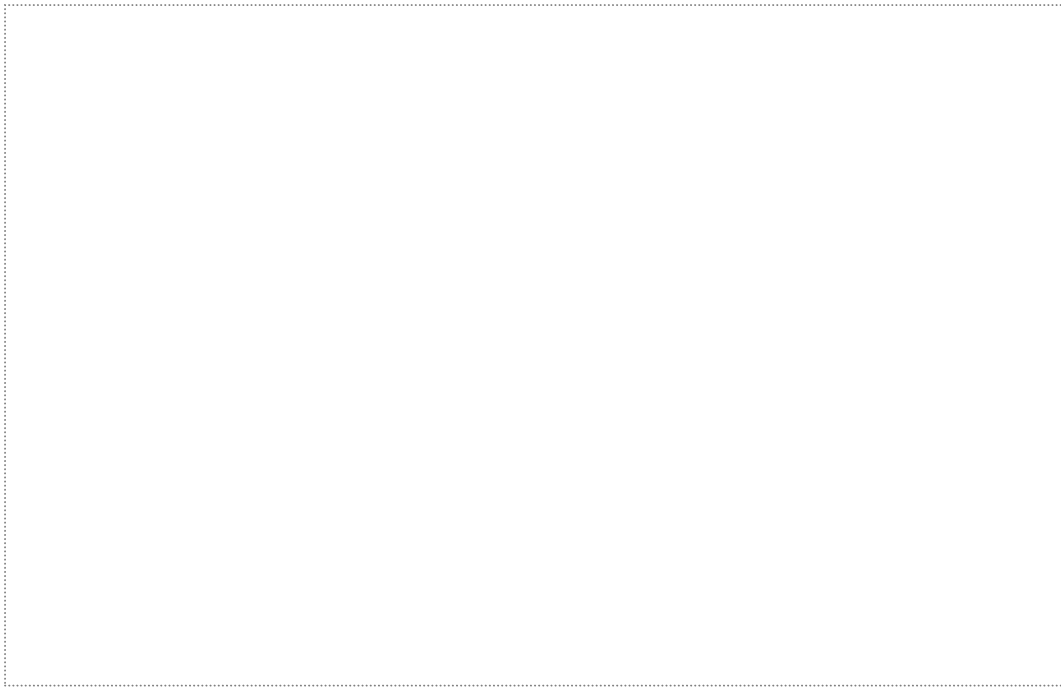
Kirkonkylän asemakaava-alueella on poronhoidollista merkitystä lähinnä kesälaitumina ja kulkureittinä Salmivaaran kesälaidunalueelle. Porot pidetään Alakilpisjärven pohjoislahdesta Tšahkaljärven kautta koilliseen Norjan rajaan ulottuvan aidan pohjoispuolella suurin piirtein juhannuksen ja elokuun 10:n päivän välisenä aikana. Poronhoidon kannalta valtatie 21-pohjoispuolen sekä Alakilpisjärven pohjoislahden ja Harjutien välisen alueen rakentaminen on haitallista, koska tällöin porojen pääsy Salmivaaraan estyy. Myös Tšahkaljoen seutu on tärkeää kesälaidunalueita. Rakentaminen ja muu asumisesta aiheutuva melu (koirien haukunta, yms.) aiheuttaa porojen jäämisen ylemmäs tunturiin, jolloin normaali kesälaidunten käyttö vähenee.

Salmivaaran alueella on poronhoidollista merkitystä lähinnä kesälaitumina. Alueen rakentaminen heikentää kesälaidunten käyttömahdollisuuksia huomattavasti.

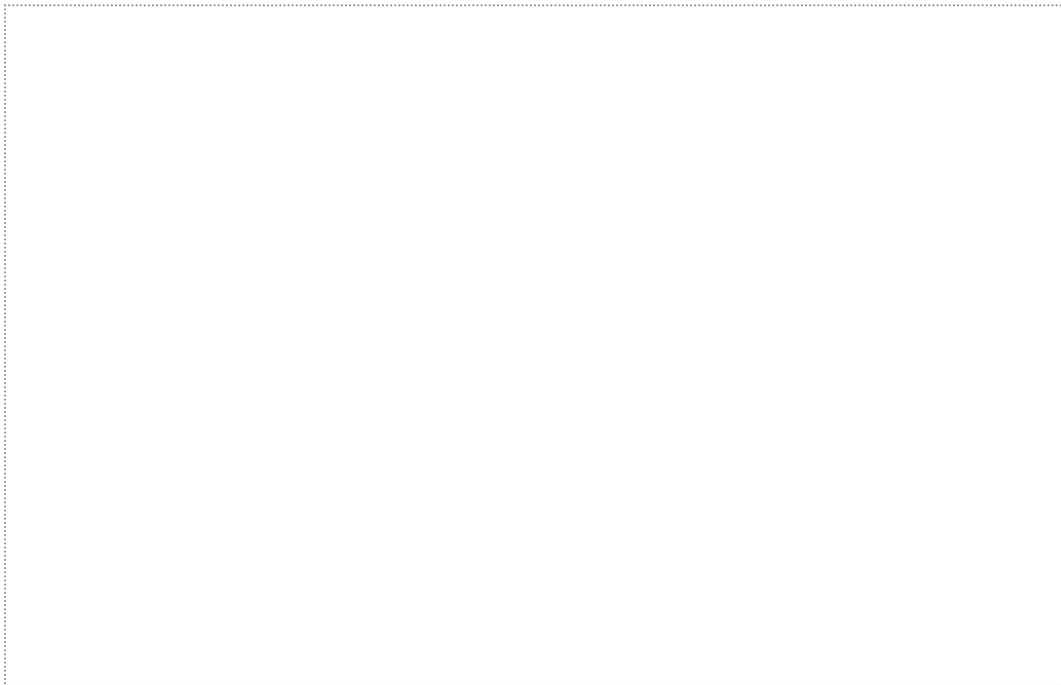
9. ARVOKKAAT ELINYMPÄRISTÖT

Arvokkaita elinympäristöjä ovat metsälain erityisen tärkeät elinympäristöt, luonnonsuojelulain suojellut luontotyytit, vesilaisissa määritellyt vesistöt sekä muut edellä mainittuihin lainsäädäntöihin kuulumattomat erityisen arvokkaat elinympäristöt.

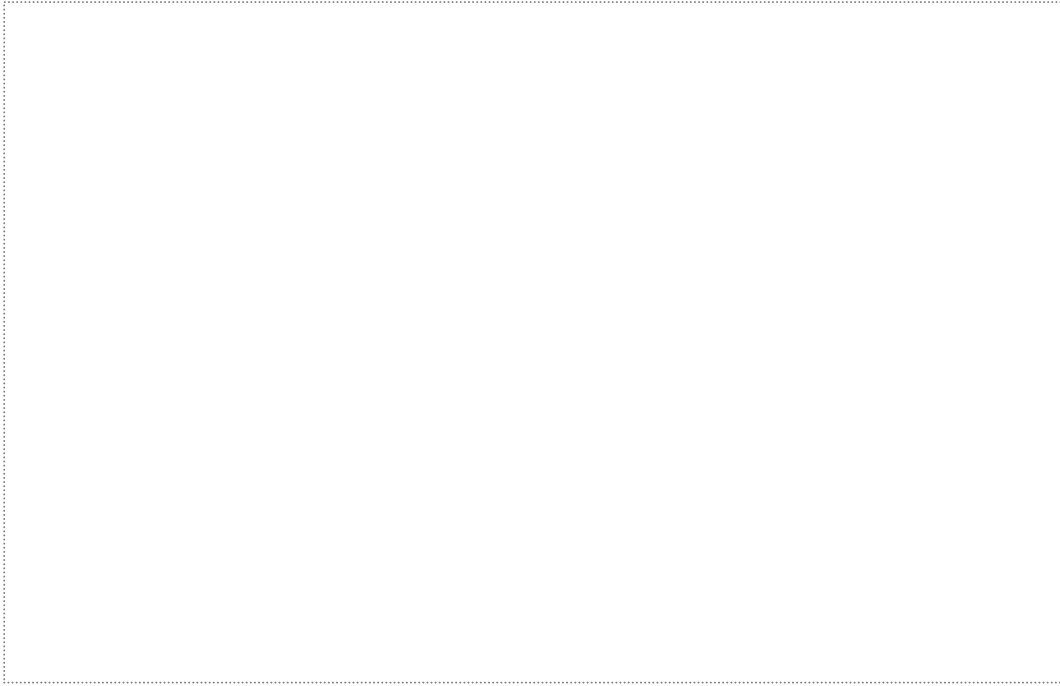
Alueella ei esiinny vesilaisissa määriteltyjä vesistöjä, luonnonsuojelulain suojeltuja luontotyyttejä eikä uhanalaisia putkilokasveja. Metsälain erityisen tärkeitä elinympäristöjä asemakaava-alueella ovat pienvesien välittömät lähiympäristöt Tsahkaljoki haaroineen, tihkupinnat (kuva 3), kivikko ja pienialainen avokallio (kuva 4). Lisäksi ranta-alueen metsälain erityisen tärkeät elinympäristöt ovat pienvesien välittömät lähiympäristöt (pieni lampi) (kuva 5), tihkupinta, kivikko (kuva 6) ja pienialainen avokallio.

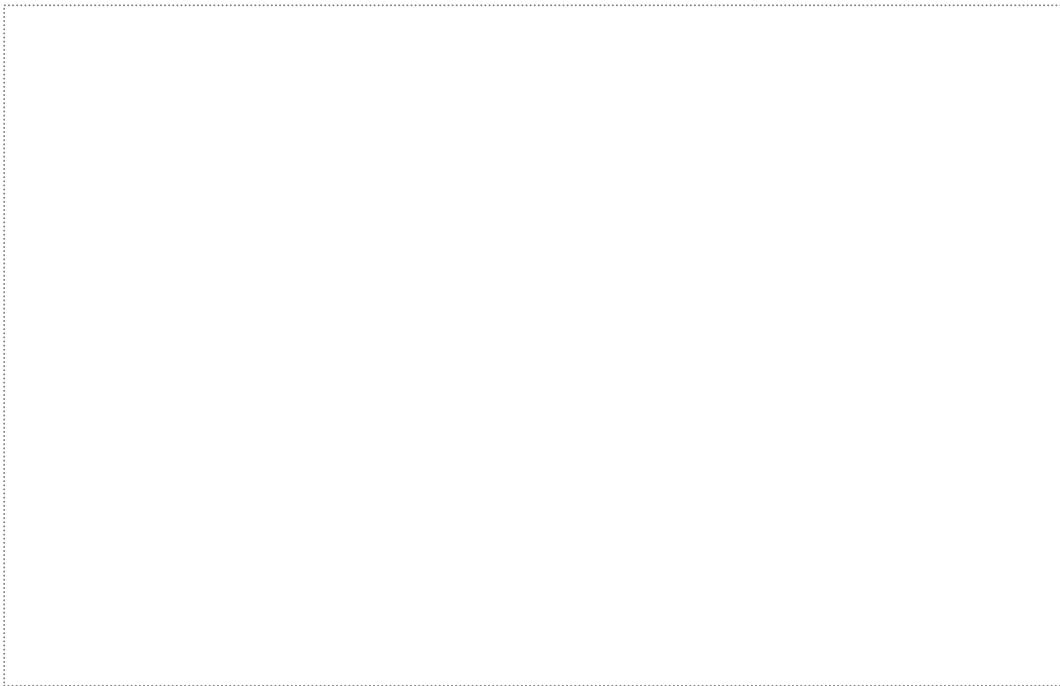
KUVA 12. Tihkupinnat ovat metsälain erityisen tärkeitä elinympäristöjä

KUVA 13. Kilpisjärven asemakaava-alueella sijaitseva pieni avokallio.

KUVA 14. Pieni lampi Salmivaaran alueen eteläosassa.

KUVA 15. Kivikot ovat metsälain erityisen tärkeitä elinympäristöjä.

10. ALUEEN SOVELTUMINEN RAKENTAMISEEN

Rakentamiseen soveltuminen määritellään kasvillisuuden kulutuskestävyyden mukaan. Tunturi-Lapissa kulutuskestävyydeltään hyviä ovat niityt, kohtalaisia lehdot-tuoreet kankaat-kuivahkot kankaat, heikko ovat edellä mainittuja kuivemmat tai kosteammat kasvillisuustyypit. Soveltuminen rakentamiseen jaettiin kolmeen luokkaan: soveltuu hyvin, soveltuu kohtalaisesti tai ei sovellu rakentamiseen. Alueen kasvillisuustyypit sopivat rakentamiseen kohtalaisesti tai eivät ollenkaan. Kohtalaisesti rakentamiseen sopivat kuivahkot kankaat, joita on suurin osa alueen kasvillisuustyypeistä. Muut alueet (suot, kivikko, avokallio, lampi, tihkupinnat, purovarsien lehtomaiset alueet) eivät sovellu rakentamiseen.

Lähteet

Eurola, Seppo.& Virtanen, Risto. (1989) Tunturikasvillisuusopas. Oulun yliopisto.
Kalliola, Reino. (1973) Suomen kasvimaantiede. WSOY
Nenonen, Suvi-Päivikki. (1990) Matkailu ja ympäristö. Lapin seutukaavaliitto.
Meriluoto, Markku. & Soininen Timo (1998) Metsäluonnon arvokkaat elinympäristöt. Metsälehti kustannus Tapio.
Salmela, Sinikka. (1986) Kilpisjärven koerakentamisalueen kasvillisuus ja arvio sen muuttumisesta. Pro-gradu Oulun yliopisto.
Tornensis, Juha. Käsivarren paliskunnan varaporoisäntä suullinen lausunto rakentamisen vaikutuksesta poronhoidolle. 28.9.2001.
Väre, Henry: Sähköpostiviesti. Re. Kilpisjärven kasvillisuus. Vastaanottaja Päivi Latvala 18.6.2001.

III. MAANKÄYTTÖSUOSITUS

Maankäyttösuositus on laadittu yhdistämällä maisemarakennekartan ja kasvillisuuskartan antamat rajoitukset rakentamiselle. Näin on päädytty suositukseen, joka sisältää viherverkon perusrungon, johon kuuluvat kasvillisuuden ja maisemarakenteen kannalta rakentamatta jätettävät alueet.

Rakentamiseen soveltuvat paikat on osoitettu vaarojen rinteiden loivilta rinteiltä. Näistä ensisijaisesti rakentamiseen tulisi ottaa nykyisen kylään tukeutuvat valtatie 21 itäpuolella olevat tasanteet. Kunnallistekniikka tulisi näillä alueilla sijoittaa kulkuväylien alle. Erillisiä kaivu ja johtolinjoja alueelle ei tule rakentaa.

Salmivaaran rinteille osoitetuille rakentamisen alueille ei tulisi sijoittaa lainkaan tie- ja kunnallistekniikkaa. Alueet ovat irrallaan ja niiden kytkeminen toisiinsa tieverkon avulla ei ole maiseman ja kasvillisuuden uusiutumisen kannalta suositeltavaa. Näille alueille soveltuu erämaaluonteinen muutaman rakennuksen rypäs, jonne pääsy on hankalaa ja jossa asumisolosuhteet ovat alkukantaiset.

KUVA 16. Matkailua palvelevaa rakentamista.

Lähdeluettelo:

Alalammi, Pentti (toim) (1993). Maisemat, asuinympäristöt. Suomen kartasto 350. Maanmittaushallitus. Suomen maantieteellinen seura.

Ympäristöministeriö. Ympäristönsuojeluosasto (1992). Maisemanhoito. Maisema-alueryhmän mietintö I. Mietintö 66/1992.

Ympäristöministeriö. Ympäristönsuojeluosasto (1992). Arvokkaat maisema-alueet.. Maisema-alueryhmän mietintö II. Mietintö 66/1992.

IV. RAKENNETTU YMPÄRISTÖ

11. HISTORIA

Kilpisjärven rakennettu ympäristö on varsin nuorta. Saamelaisilla ei ole ollut siellä pysyvää asutusta. Kilpisjärvi on mainittu veroluetteloissa vuonna 1671 Rounalan lapinkylän nautintajärvenä. Saamelaisille Kilpisjärvi ja etenkin Saana on ollut ennen kaikkea pyhä paikka.

Jonkinlainen polku on kulkenut jo varhain alueen kautta, koska Kilpisjärvi on vanhan Jäämerelle suuntautuvan kauppareitin varrella.

Ensimmäinen kiinteä rakennus Kilpisjärvellä oli Siilastupa, jonka venäläiset rakensivat 1916 Jäämereltä tulevien aselähetysten tukikohdaksi. Suomen itsenäistyttyä Siilastuvalle muutti asumaan myös ehkä Kilpisjärven ensimmäinen pysyvä asukas, Mallan luonnonpuiston vartija Viik.

Sodan aikana suomalaiset rakensivat saksalaisten avustuksella ensimmäisen varsinaisen tien varmistukseksi pääsyn Jäämerelle.

Toisen maailmansodan jälkeen Suomi oli menettänyt Petsamon ja samalla tärkeimmän pohjoisen matkailuvalttinsa. Kilpisjärveä ryhdyttiin voimakkaasti markkinoimaan uutena lomakohteena. Suomen matkailuliitto rakensi retkeilymajan vuonna 1937. Hitaasti rakennuskanta lisääntyi (hotelli vuonna 1948). Retkeilymaja alue oli pitkään kylän varsinaisen keskus.

Painopistettä toiminnallisen keskustan siirtymiselle hotellin tienoille vauhditti kaupan perustaminen 1978. 1994 valmistunut Kilpisjärven osayleiskaava lisäsi asutusta entisestään (koerakentamisalue) ja Kylän painopiste siirtyi kaupan ja hotellin risteykseen. Myöhemmin kylälle on rakennettu monitoimitalo, joka toimii mm. kouluna, terveystalona ja kylätalona.

12. NYKYTILANNE

Kilpisjärven kylä on rakentunut valtatie 21 varteen n. 2 km matkalle. Rakentamisen pääpaino on järvenpuolisella alueella. Kylään kuuluu myös retkeilykeskuksen alue, joka on n. 5km päässä kaava-alueen ulkopuolella. Salmivaara on rantakaava-aluetta lukuun ottamatta rakentamaton.

13. RAKENNUKSET

Rakennukset muodostavat järvenpuolella neljä selkeämmin erottuvaa ryhmää:

- monitoimitalo ja koerakentamisalue
 - hotelli
 - lomakylä
 - luontaistilat
- Uusin rantakaava-alue on vielä keskeneräisenä hahmottomaton.

Tien pohjoispuolella on yksi selkeä ryhmä eli kauppa rakennuksineen, joka tällä hetkellä on Kilpisjärven rakennetun ympäristön selvin maamerkki. Kaupan vieressä on lisäksi yksi matkailuyrittäjä.

Rakennuskanta on jakautunut ajallisesti neljään ryhmään:

- 1930-luku (hotelli)
- 1970-luku (kauppa, hotellin laajennukset)
- 1980-90-luku (hotellin asunnot, monitoimitalo, koerakentamisalue, lomakylä)
- 2000-luku (uusi rantakaava-alue)

Rakennukset ovat sijoittuneet pääasiassa rakennettavuuden mukaan, ei maisemallisesti. Ainoa maisemarakenteellisesti edulliseen paikkaan rakennettu alue on koerakentamisalue.

14. TIESTÖ

Alueen halkaiseva valtatie 21 on sekä seudullinen pääväylä, että kylän kokoojatie. Muu tiestö on pääsysteitä. Uudella rantakaava-alueella on lisäksi muutama tonttatie.

Tielaitos on parantanut valtatieä kylän kohdalla ja järvenpuolelle tietä on rakennettu kevyenliikenteen väylä Harjutien risteyksestä Monitoimitalolle.

15. RAKENNETUN YMPÄRISTÖN ANALYYSI

Kilpisjärven keskustan ongelmana on rakennetun ympäristön vaikea hahmottaminen. Valtatielle tehdyt varsin laajat parantamistyöt antavat ymmärtää jostain suuremmasta, mutta joka on järvelle viettävän rinteeseen, puiden ja tienpenkkoja takana piilossa. Tielle näkyy vain kauppa ja lomakylä, joka luo kuvan ylisuuresta pysähdyspaikasta. Sinällään hyvin muodostetut rakennusryhmät eivät luo tielläliikkujalle kuvaa elinvoimaisesta kylästä. Etenkin risteysalueita on vaikea erottaa toisistaan.

Paikoin alueet on rakennettu hyvin siististi ja maastoon sopivasti, mutta niiden vastapainoja on epäsiistit ja keskeneräiset alueet esim. asuntovaunualueella.

Alueen pääreitti on valtatie, joka muodostaa selkeän liikkumisväylän halkaisten arktisen maiseman. Liikenteelliset **solmukohdat** eli risteykset hahmottuvat heikosti ja muistuttavat toisiaan. Tieltä avautuvat vaikuttavat **näkymät** Saanan ja Salmivaaran huipuille sekä Kilpisjärven yli pohjoiseen Norjan ja Ruotsin tuntureille.

Kylän **keskipiste** on selkeästi kauppa laajoine pysäköintialueineen, joka on ainoa tielle selvästi näkyvä rakennus kesäaikaan, kun tiheä puusto peittää muut rakennukset. Alueen **maamerkkejä** ovat Saanatunturin ja Salmivaaran pahtalaet sekä kaakossa Ailakavaaran silhuetti. **Näköalapaikkoja** alueella on runsaasti. Merkittävimmät ovat Salmivaaran laki, jonne johtaa ulkoilupolku, Tsahkaljärvelle johtava polku ja niemien kärjet Alakilpisjärvellä ja Tsahkalpuron suisto.

Toiminnallisia **esteitä** muodostavat tunturipurot, Salmivaaran rinteet ja jyrkänteet sekä valtatie, jonka yli on kulkutarvetta kohti Tsahkaljärveä. **Yhteystarve** suuntautuukin rannasta valtatie yli kohti Saanaa ja toisaalta rannan suuntaisesti kylältä kohti Salmivaaraa.

Oleva rakennuskanta muodostaa selkeitä **alueita** matkailuhotellin, retkeilymajojen ja koerakentamiskylän kohdalla, luontaiselinkeinokylässä ja uudessa lomakylässä. Epämääräisinä alueina hahmottuvat kaupan ympäristö ja asuntovaunualue.

Lähdeluettelo:

Liisa Kajala, **Käsivarren erämaa-alueen virkistyskävijät** kesäkuusta 1996 toukokuuhun 1997. Metsähallitus, 2000

Juha Pentikäinen, **Saamelaiset**, pohjoisen kansan mytologia. Suomalaisen kirjallisuuden seura 1995.

Harri Hautajärvi, **Lapin läänin matkailuarkkitehtuutin historia**. Oulun yliopiston arkkitehtuurin osasto 1995

Antero Rautio, **Kilpisjärven opas**, Suomen matkailuliitto 1994

Urponen, Vesterinen: **Kylä muutoksen kynnyksellä**. esitutkimus Kilpisjärvestä asuin-yhteisönä koerakennustoiminnan alkaessa. Lapin korkeakoulun yhteiskuntatieteiden osasto 1986

Rajaseudun palvelusuunnitelma, Enontekiö, Muonio, Kautokeino, Karesuando Raportti 3 1976

